

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא בתרא - דף סט

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

מזוזות שבפתח, האם נמכרות עם הבית?

הסתפק ר"א, האם נמכר מסגרת שסביב הפתח, אם מחובר בטיט בודאי נמכר, אולם אם רק מחוברים ביתדות, האם נמכר או כיון שניתן להוציאם אינם נמכרים. ונשאר בתיקו. דעת התוס' שספק הגמ' הוא לגבי סוכת שמירה, המבואר במשנה שאם אינה מחופה בטיט, מכורה, הסתפקו לגבי המשקופים וכו'.

אך הרשב"ם ביאר (ד"ה בעי ר"א) "ובמוכר את הבית לחברו קבעו אם מכר בכלל הבית מלבנות של פתחים או לאו, והוא תיקון שעושין סביב המזוזות ומלמעלה ומלמטה שהדלת שוקף עליהם. עכ"פ מבואר בגמ' שבדבר שחיברו על ידי יתדות ונוח לפרקו, נשאר בספק.

הרמ"א בהלכות מקח וממכר (חו"מ ריד, יא) הביא דעת י"א שדברים הקבועים ביתדות אינם בכלל מכירת הבית, א"כ פשט את דברי הספק בגמ', להשאיר בחזקתו של מוכר. ובב"י הביא מהרב המגיד שהביא בשם הר"י מיגאש, שכיון שהדבר נשאר בספק אין זה בכלל המכירה.

למדנו בגמ' בב"מ (ק"ב - ב - ק"ב, א) **חובת מזוזה** אמר רב משרשיא על השוכר, שהרי חייב מזוזה על הדף, **שאלו את רב ששת**, מקום המזוזה מי חייב, **ואמר רב ששת** שלמדנו במשנה שמעשה שאינו של אומן על השוכר. **למדו בברייתא**, מזוזה על השוכר, ואסור לו ליטול את המזוזה כאשר יוצא, אדם שנטל את המזוזה קבר אשתו וב' ביו.

מענה יש לדון, כלפי הלכות מכירה, מזוזה בדרך העולם שנהגו לחברה על יתדות (מסמרים או ברגים) האם נמכרת יחד עם הבית או לא, כמבואר בדברי הגמ' בב"מ יש איסור לשוכר לקחת עמו את המזוזות בשעה שיוצא מחמת סכנה, אין נדון ביה כאשר מוכר בית.

בנו של הנוהג ביהודה בשו"ת שיבת ציון (ס' קי) נזקק לשאלה זו, ונביא את דבריו הקשורים לעניינינו, השאלה שנשאלה שם: אחד מכר ביתו לאחד מיקורי קהלתו, ורוצה המוכר ליקח עמו המזוזות הקבועות בפתחי החדרים, והלוקח טוען כיון שמכר לו הבית, גם המזוזות נמכרות עם הבית, כמו הדלתות. ושאל השואל הדין עם מי.

הביא השיבת ציון, את דברי הרמ"א הנזכרים שהבאנו ש"א שאין בכלל המכירה הדברים הקבועים ביתדות. אולם הביא שדין זה אמנם הרמ"א כתב בתור ר"א, אולם דבר זה אין בו מחלוקת ודבר זה מוסכם על כל הפוסקים, והביא את הסוגיא לפניו. ועפ"י רצה לומר שהיות ומזוזות ענינם שהם קבועים ע"י יתדות, לפי כל הפוסקים יהיה בו הדין קולא לנתבע ועל הלוקח להביא ראיה.

אולם מסיגי דבריו, וכותב כך, אחר העיון נראה לענ"ד שלגבי מזוזות אין לפסוק כן, והם של הלוקח ועל המוכר להביא ראיה. שהרי פסק בשו"ע (י"ד ר"א, ב) בשוכר בית מחבירי השוכר חייב לקבוע המזוזה כיון שהיא חובת הדר, ואעפ"כ כשיוצא לא יטלנו בידו. דין זה מפורש בברייתא במסכת ב"מ (ק"ב, א) וכתב הרמ"א בהג"ה (שם) דאף שאינו רשאי ליטול עמו המזוזה מ"מ אם הראשון מקפיד על הדמים צריך השני לשלם לו המעות דמי שווין של המזוזות. וכן הביא הב"י בשם רבינו מנוח, שאם הראשון מקפיד על הדמים טוב לשלם לו, אבל אין מוציאין את המזוזות עצמם.

ולפ"ז נוקט השיבת ציון, מה שבדרך כלל אין נוקטים שהמוכר הוא מוחזק ובכל ספיקא יהיה הדין המוציא מחברו עליו הראיה, זה אך ורק בדבר שהמוכר יכול להחזיק בו גם אחר המכירה, בזה אמרין שכל דבר שהוא ספק אם נמכר עם הבית, נעמיד בחזקתו של מוכר, וכן בטענות שבין השוכר והמשכיר דקיי"ל דעל השוכר להביא ראיה, היינו משום דקרקע בחזקת בעליה עומדת ויכול המשכיר להוציא מביתו.

מה שאין כך במזוזות, שאין המוכר רשאי להחזיק בו, שהרי הוא מוכר לעזוב את הבית שמכר ללוקח, וליתן הבית ללוקח, ובשעה שהוא מוכר לצאת מהבית שמכר, הוא מוכר להניח המזוזות שם, ואינו רשאי לתלוש המזוזות וליטול אותם עמו, כמו שפסקו השו"ע ועוד כמובא לעיל לגבי שוכר ומשכיר, א"כ שוב אין המוכר נקרא מוחזק בגוף המזוזות, שהרי הוא צריך להניח המזוזות עם הבית שמכר, א"כ בגוף המזוזות הנגררים אחר הבית נקרא הלוקח המוחזק, ואין למוכר על הלוקח כי אם תביעת דמים שיתן לו דמי שווין של המזוזות, ובתביעת ממון הלוקח הוא המוחזק, והמוכר הוא המוציא, דהא הלוקח מוחזק במעותיו.

ומעתה נוקט השיבת ציון, הגדרת הספק היא שונה, אם מה שמחובר ביתדות מקרי חיבור או לא, זה הספק לגבי מזוזות לענין אם הלוקח חייב לשלם להמוכר דמי שווין של המזוזות או לא, אבל על המזוזות עצמן לייבא ספק, שהרי אפילו אם לא מכר המזוזות, עכ"פ אסור להמוכר להפריזן מן הבית ליקח אותן עמו, וכל הספק הוא אם הלוקח צריך לשלם דמי שווין של המזוזות להמוכר, ובזה בודאי הלוקח הוא המוחזק במעותיו והמוכר הוא המוציא ועליו להביא ראיה כדן כל המוציא מחבירו עליו להביא ראיה.

ואפילו לצאת ידי שמים אין הלוקח חייב לשלם לו דמי המזוזות, דכיון שמכר לו

הבית סתם, א"כ תביעת המוכר הוא בספק, דהא ספיקא דדינא אם מה שמחובר ביתדות נגרר אחר גוף הבית, א"כ תביעת המוכר הוא כמו שטוען איני יודע אם הליתית, והלוקח אמר איני יודע אם נתחייבתי לך, שפטור לשלם אפילו לצאת ידי שמים.

ומסיים דבר תשובתו, בכל מקום שמידא דמלכותא דינא, כל מה שמחובר לבית נמכר עם הבית, אף מה שלא מפורש בשטר, אין למוכר שום טענה על הלוקח לגבי המזוזות, ודינא דמלכותא דינא.

סיכום הדף

נושא היום: מה נכלל במכירת שדות, ושיוור של המוכר.

במכירת שדה נכללים אף דברים מטלטלין ששימושם הוא בקביעות באותה שדה, **לפן כלול:** אבנים לשימוש השדה (**בבל ביאר**), אבנים שמניחים על התבואה שלא תעוף ברות. **עולא ביאר** אבנים המיועדות לצורך בניית הגדר, והם כבר מסודרות לכך. **ואף בדברי הברייתא של רבי חיא** מבואר אבנים צבורות וצריך לומר שהם סדורות), קנים שבכרם (**ביאר** בבית מדרשו של רבי יואי, קנים מפוצלים שמועדים לתמיכת ענפי הדקל), תבואה מחוברת לקרקע (**ביאר** בגמ' אף שהגיע זמן הקציר), קנים הגדלים בקלח אחד במקום ששיעורו פחות מבית רובע (**ביאר** בגמ' אף שהם קנים עבים), סוכת שמירה שאינה מחופה בטיט (**ביאר** בגמ', אף שאין הסוכה מחוברת לקרקע), עץ חרוב לא מורכב, שקמה צעירה (**ביאר** בגמ' לגבי חרוב ושקמה, אפילו שעם עבים). **לא כלול במכירה:** אבנים שאינם לצורך השדה, קנים שאינם לשימוש הכרם, תבואה תלושה (**ביאר** בגמ' אף אם צריכה התבואה את הקרקע). אם אמר היא וכל מה שבתוכה, קנה הכל, למעט: קנים הגדלים בקלח אחד שגדלים בקרקע ביותר מבית רובע (**ביאר** בגמ' אף אם הקנים דקים), סוכת שמירה המחופה בטיט (**ביאר** בגמ', אף שמחובר לקרקע), חרוב מורכב, שקמה שהזקיה (**ביאר** בגמ' אפילו אם השקמה והחרוב דקים). (עוד דברים שמועטים במכירת שדה, לקמן ע"א)

לקמן (ע"ה, ב) נחלקו רבי מאיר ורבנן לגבי דברים הנכללים במכירה, שיטת רבי מאיר כל תשמיש של הדבר נמכר עמו אף שאינו תשמיש קבוע, דעת רבנן נמכר אך ורק תשמיש קבוע. א"כ **בין המשנה שנמכרים אבני השדה, לבני בבל** שביארו שהכוונה אבנים שמניחים על התבואה, **לרבי מאיר** הכוונה אפילו אינם בשדה, אלא רק הכין אותם לתוך המטרה זו. **לרבנן**, דווקא אם מונחות בשדה. **לשיטת עולא** שהכוונה לאבני הגדר, **לר"ם**, אף אם רק הכין לכך אף שעדיין לא סדרם. **ולדעת רבנן**, מכור רק אם כבר סדרם. **קנים שבכרם, לר"ם**, נמכר אף אם הוחלק למטרה זו, אף שעדיין לא מחוברים. **לרבנן**, דווקא אם העמיד אותם כבר.

ובדיו המשנה בדברים שאינם נמכרים, אבנים שאינם לצורך השדה, **לבני בבל** שמדובר באבנים המונחים על גבי התבואה, **לר"ם**, שעדיין לא הכין אותם למטרה זו. **לרבנן**, אפילו הכינם אולם לא הביאם. **דעת עולא** שמדובר באבני הגדר, **לר"ם**, שלא הכינם לכך. **לרבנן**, אף אם הכין ולא סדרן לא נמכרים. **קנים** שלא לצורך הכרם, **לר"ם**, שלא שייך אותם למטרה זו. **לרבנן**, אף אם שייך אף אם לא העמידם לא נמכר.

ביאור במשנה, שקנים שגדלים על בית רובע אינם נמכרים, **אמר רבי חיא בר אבא בשם ר' יוחנן**, שאף אם יש ערוגה של בשמים ויש לה שם בפני עצמה, אינה מכרת. **אמר ר"פ**, בתנאי שקראו לה בשמו של פלוני.

הסתפק ר"א, האם נמכר מסגרת שסביב הפתח, אם מחובר בטיט בודאי נמכר, אולם אם רק מחוברים ביתדות, האם נמכר או כיון שניתן להוציאם אינם נמכרים. ונשאר בתיקו. (ספק הגמ' לרשב"ם לגבי בית. תוס' תמהו, והעמידו על סוכת שמירה הנמכרת, והסתפקו לגבי המסגרת שבמשקוף). **הסתפק רבי זורא**, לגבי המסגרות של החלונות, האם עשויים לנוי אינם נמכרים, או מחמת חיבורם, נמכרים. נשאר בספק. **הסתפק רבי ירמיה**, הגבה המחוברת לרגלי המיטה, אם הם מחוברים למטה אין ספק שמכורים, הנידון כאשר הם מטלטלין בפני עצמם. נשאר בספק.

מבואר במשנה שלא נכלל במכירת השדה חרוב המורכב ושקמה זקנה, **ביאר רב יהודה בשם ר"א**, שהמקור "ויקם שדה הפורה אשר במכפלה", כאשר רכש אברהם אבינו את השדה מעפרון, **לא התבאר** מה נכלל במכירה ומה לא, **ומבאר** שנקנה כל העץ אשר בשדה, והתורה הוסיפה שנמכר "אשר בכל גבולו" **מכאן למדנו**, שעץ שצריך לגבול, היינו שאין העץ חשוב רק מחמת המצאותו בשדה, נמכר יחד עם השדה, אולם אין חשבו שאין צריך לגבול השדה, וידועים למי הוא שייך, אינו נמכר עם השדה, לכן שקמה וחרוב שהם עצים חשובים אינם נמכרים.

אמר רב משרשיא, כמה שאמרה תורה "אשר בכל גבולו סביב" **למדנו** שקונה את המיצרים מסביב. **אמר רב יהודה** המוכר קרקע לחברו **צריך לציין** בשטר שנכלל במכירה, דקלים גדולים שכבר גדלו, נטיעות שעדיין לא גדלו, ועוד שאר מיני דקלים קטנים. **ואמנם** אף אם לא יכתוב קנה כמבואר בסוגיא, **אולם** ראוי לכתוב מצד "שופרא דשטרא" היינו יפוי השטר, אף אם יבא השטר לבי"ד שאינם בקיאים, יזכו את הלוקח מחמת השטר.

אמר המוכר "קרקע ודקלים", אם יש לו דקלים, יתן 2. אם אין לו ירכוש 2, ויתן. אם יש לו משועבדים, יפדה 2 ויתן ללוקח. **אמר "קרקע ודקלים"** אם יש דקלים, המקח קיים. אם אין דקלים, הר זה מקח טעות. **אמר "קרקע הראייה לדקלים"**, דל חייב להעמיד דקלים שכוונתו היתה לקרקע זו ראוייה לגידול דקלים. אם אמר **"למעט דקל פלוני"** אם הוא משבח, אותו שייך. אם הוא גרוע, כ"ש שאת שאר הדקלים שייך. אם אמר **"למעט אילנות"**, אם יש בה **אילנות**, כוונתו למעטם. אם יש בה **דקלים**, כוונתו למעט דקלים. אם יש **בפנים**, למעט גפנים. אם יש **אילנות ופנים**, כוונתו למעט אילנות. אם יש **אילנות ודקלים**, כוונתו למעט אילנות. אם יש **בפנים ודקלים**, כוונתו למעט גפנים.